

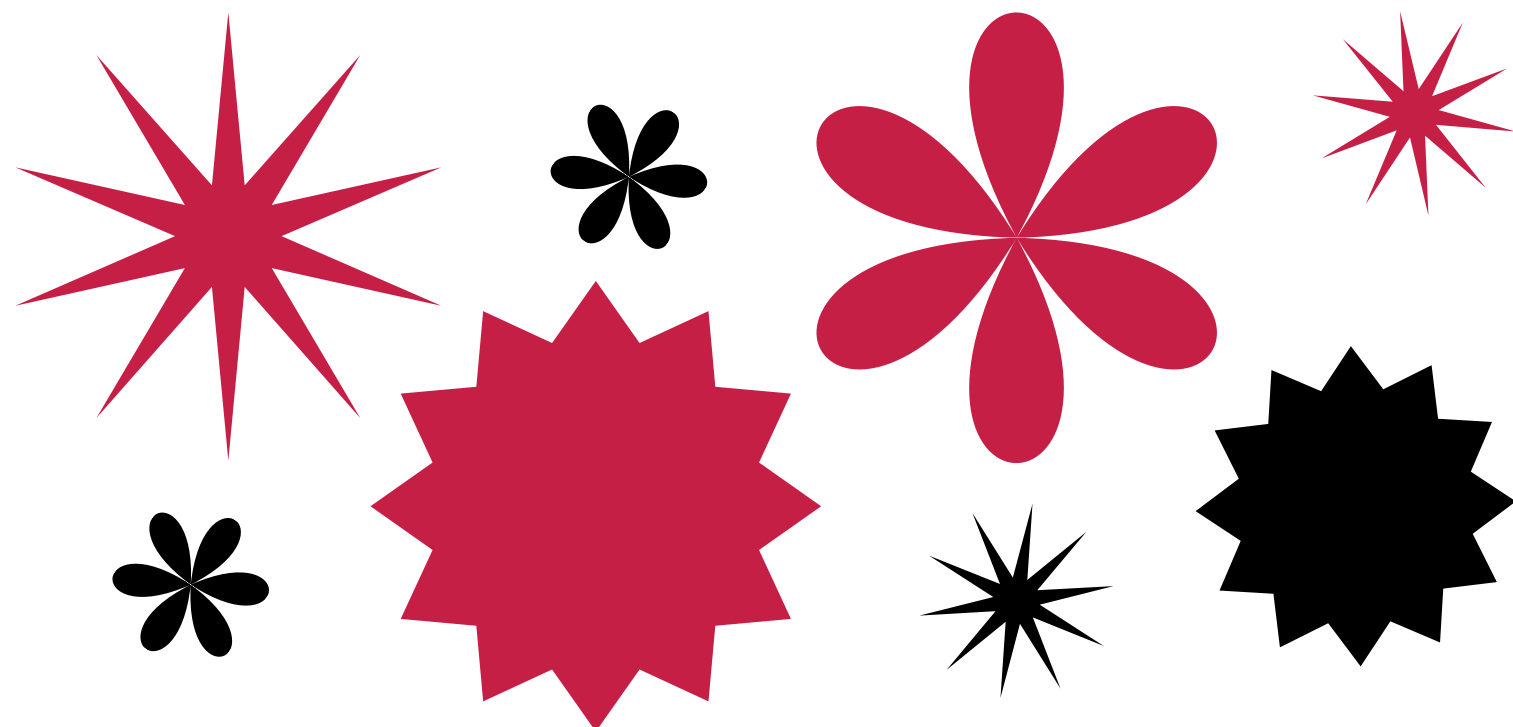

SŁOWO MA ZNACZENIE

MOWA NIENAWIŚCI A PRAWO JAK REAGOWAĆ?

SCENARIUSZ WARSZTATU

przygotowanie: Jan Pieniążek
oprawa graficzna "Słowo Ma Znaczenie": Jakub Juszcak

NA START!

Czas trwania: 90 minut
Grupa docelowa: młodzież (15-19 lat)
Liczba uczestników: 20-30 osób

1

CELE WARSZTATU

- Zrozumienie, czym jest mowa nienawiści i jakie ma konsekwencje prawne.
- Rozwijanie umiejętności rozpoznawania przejawów mowy nienawiści w internecie i życiu codziennym.
- Poznanie zasad reagowania - jak wspierać osoby dotknięte hejtem i jak działać zgodnie z prawem.
- Uświadomienie, gdzie i jak można zgłaszać przestępstwa motywowane nienawiścią.

2

POTRZEBNE NARZĘDZIA

- komputer z dostępem do internetu, rzutnik, tablica multimedialna
- flipcharty, markery, karteczki
- platforma Mentimeter lub forma głosowania online
- przykłady postów i komentarzy z sieci (anonimowe, autentyczne lub stylizowane)

3

ZASADY (NA START)

1. Komunikujemy się w duchu wzajemnego szacunku.
2. Mówimy z własnej perspektywy - komunikat „ja”.
3. Emocje są w porządku - każda emocja ma prawo się pojawić.
4. Szanujemy granice - własne i innych.
5. „Las Vegas” - to, co mówimy, zostaje w grupie.
6. Do brzegu - trzymamy się tematu.

1. Powitanie i wprowadzenie (10 min)

Cel: zbudowanie atmosfery zaufania i wstęp do tematu.

Przebieg:

- Przedstawienie prowadzących i celu spotkania.
- Krótkie pytanie otwierające: „Co według was oznacza mowa nienawiści?” – odpowiedzi na karteczkach lub Mentimeter.
- Omówienie planu spotkania i celu: poznamy przepisy prawa, nauczymy się rozpoznawać mowę nienawiści i reagować bezpiecznie.

Polski system prawny nie definiuje mowy nienawiści jako odrębnego przestępstwa, jednak penalizuje konkretne zachowania związane z szerzeniem nienawiści przez przepisy Kodeksu karnego. W marcu 2025 roku Sejm uchwalił nowelizację rozszerzającą katalog chronionych przestępstw o niepełnosprawność, wiek, płeć i orientację seksualną. Jednak 30 września 2025 roku Trybunał Konstytucyjny orzekł, że wprowadzone zmiany są niezgodne z Konstytucją RP, uznając że nowe przestępstwa zostały „nieprecyzyjnie określone” i naruszają wolność słowa. W konsekwencji ustawa nie weszła w życie, co oznacza, że obecnie obowiązują wcześniejsze przepisy z węższym katalogiem chronionych cech.

2. Część teoretyczna - mowa nienawiści a prawo (15 min)

Cel: poznanie aktualnych przepisów i kontekstu prawnego.

Kluczowe przepisy Kodeksu karnego

Art. 119 § 1 KK - Dyskryminacja

Penalizuje stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub bezwyznaniowości. Zagrożenie karą: od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności.

Przestępstwo to wymaga szczególnej strony podmiotowej - działanie sprawcy musi być motywowane uprzedzeniami dyskryminacyjnymi, nie wystarczy samo zmuszenie lub stosowanie przemocy.

Art. 256 § 1 KK - Propagowanie totalitaryzmu i nawoływanie do nienawiści

Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 1a tego artykułu penalizuje publiczne propagowanie ideologii nazistowskiej, komunistycznej, faszystowskiej lub ideologii nawołującej do użycia przemocy w celu wpływania na życie polityczne lub społeczne.

Art. 257 KK - Znieważenie lub naruszenie nietykalności cielesnej

Przepis dotyczy publicznego znieważenia grupy ludności albo poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów naruszenia nietykalności cielesnej innej osoby.

Zagrożenie: kara pozbawienia wolności do 3 lat (po nowelizacji z 2025, która została uznana za niekonstytucyjną, miało to być 2 lata).

Inne przepisy związane z mową nienawiści:

- Art. 190 KK - groźba karalna
- Art. 190a KK - uporczywe nękanie (stalking)
- Art. 212 KK - zniestawienie
- Art. 216 KK - znieważenie innej osoby

Konsekwencje prawne dla sprawców

Za przestępstwa motywowane nienawiścią grożą następujące kary:

- Stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej z motywów dyskryminacyjnych (art. 119 KK): od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności
- Nawoływanie do nienawiści (art. 256 KK): do 3 lat pozbawienia wolności
- Znieważenie z motywów dyskryminacyjnych (art. 257 KK): do 3 lat pozbawienia wolności

Okoliczność obciążająca przy wymiarze kary

Art. 53 § 2a pkt 6 KK przewiduje, że popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią w związku z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową lub bezwyznaniowością stanowi okoliczność obciążającą przy wymiarze kary.

Mini quiz (Mentimeter): „Czy to mowa nienawiści, czy opinia?”

1. „Uważam, że polityka migracyjna rządu jest błędna i powinna być zmieniona.”

- Odpowiedź: Opinia
- Komentarz: To klasyczna krytyka polityki bez atakowania konkretnej grupy osób ze względu na ich cechy. Jest merytoryczna i skierowana do decyzji władz, nie do ludzi.

2. „Wszyscy Ukraińcy to złodzieje i nie powinni mieszkać w Polsce.”

- Odpowiedź: Mowa nienawiści
- Komentarz: Nadmierne uogólnienie negatywnej cechy, stereotypizacja całej grupy narodowej i postulat wykluczenia - to kluczowe wyznaczniki mowy nienawiści. Tego typu wypowiedź może podlegać pod art. 257 KK.

3. „Nie zgadzam się z aborcją ze względów religijnych.”

- Odpowiedź: Opinia

Komentarz: Wyrażenie własnego stanowiska etycznego czy religijnego nie jest mową nienawiści.

4. „Te dziwaki w burkach i sukienkach przynoszą terror i żerują na naszym systemie socjalnym.”

- Odpowiedź: Mowa nienawiści (graniczna)
- Komentarz: Choć może wyglądać jak opinia polityczna, to przypisuje całej grupie negatywne intencje (terror, pasożytnictwo), co jest dehumanizacją i stereotypizacją. Badania Fundacji Batorego z 2016 roku pokazały, że uchodźcy byli w Polsce najczęstszym celem mowy nienawiści opartej właśnie na takich narracjach.

5. „Te dziwaki w burkach i sukienkach przynoszą terror i żerują na naszym systemie socjalnym.”

- Odpowiedź: Mowa nienawiści (graniczna)
- Komentarz: Choć może wyglądać jak opinia polityczna, to przypisuje całej grupie negatywne intencje (terror, pasożytnictwo), co jest dehumanizacją i stereotypizacją. Badania Fundacji Batorego z 2016 roku pokazały, że uchodźcy byli w Polsce najczęstszym celem mowy nienawiści opartej właśnie na takich narracjach.

6. „Osoby homoseksualne nie powinny uczyć w szkołach.”

- Odpowiedź: Mowa nienawiści (dyskryminacja)
- Komentarz: Postulat wykluczenia konkretnej grupy z zawodu ze względu na orientację seksualną to dyskryminacja. Choć osoba może próbować przedstawić to jako „opinię o wychowaniu”, prawnie spełnia przesłanki określone w kodeksie pracy w zakresie dyskryminacji.

7. „Kibice Legii to bandyci i wszyscy powinni trafić do więzienia.”

- Odpowiedź: Trudny przypadek – raczej nadmierne uogólnienie niż mowa nienawiści
- Komentarz: Choć jest to stereotypizacja i agresja werbalna, kibice nie są grupą chronioną przez przepisy o mowie nienawiści (art. 119, 256, 257 KK). To ilustruje, że polskie prawo chroni tylko konkretne cechy: narodowość, etniczność, rasę, religię i bezwyznaniowość.

8. „[Symbol swastyki] to tylko ornament historyczny.”

- Odpowiedź: Mowa nienawiści (propagowanie nazizmu)
- Komentarz: Publiczne propagowanie symboli nazistowskich jest penalizowane przez art. 256 KK, niezależnie od intencji sprawcy. Sądy konsekwentnie uznają, że swastyka nie może być usprawiedliwiona jako „ornament”.

Omówienie różnic: subiektywna ocena vs. dyskryminacja.

3. Mini ćwiczenie – Rozpoznaj mowę nienawiści (10 min)

Cel: identyfikacja przejawów hejtu i języka wykluczenia.

Przebieg:

- Uczestnicy pracują w parach. Każda para otrzymuje krótkie cytaty z sieci (wydrukowane).
- Mają określić:
- Czy to mowa nienawiści?
- Jakie emocje wzbudza?
- Jak można zareagować?
- Omówienie na forum - po 2–3 przykłady.

PARA 1 – Stereotypizacja i wykluczenie

Cytat 1:

„Wszyscy Cyganie to złodzieje. Nie chcę ich w mojej okolicy.”

Cytat 2:

„Uważam, że obecna polityka wobec mniejszości narodowych wymaga reformy i większej przejrzystości.”

Cytat 3:

„Te dzieci z Ukrainy obniżają poziom w naszych szkołach. Niech wracają do siebie.”

PARA 2 – Dyskryminacja religijna

Cytat 1:

„Muzułmanie nie powinni budować meczetów w Polsce. To nie ich kraj.”

Cytat 2:

„Szanuję wszystkie religie, ale uważam, że państwo powinno być świeckie.”

Cytat 3:

„Żydzi kontrolują media i banki. Trzeba ich powstrzymać, zanim zniszczą nasz naród.”

PARA 3 – Mowa nienawiści wobec osób LGBT+

Cytat 1:

„Osoby homoseksualne to chorzy zboczeńcy, którzy nie powinni być w pobliżu dzieci.”

Cytat 2:

„Nie zgadzam się z adopcją dzieci przez pary jednoptciowe ze względów wychowawczych.”

Cytat 3:

„Te pedały powinny siedzieć w domach, a nie paradować po ulicach. Kiedyś to by ich wytapali.”

PARA 4 – Seksizm i mizoginia

Cytat 1:

„Kobiety są za głupie, żeby zajmować się polityką. Ich miejsce jest w kuchni.”

Cytat 2:

„Według badań, kobiety rzadziej obejmują stanowiska kierownicze w branży IT.”

Cytat 3:

„Feministki to zwyrodniałe jędze, które niszczą tradycyjne wartości. Powinny się zamknąć.”

PARA 5 – Mowa nienawiści wobec uchodźców

Cytat 1:

„Ci tzw. uchodźcy to terroryści i naciągacze. Przyjadą tu, wysadzą wszystkie szkoły i szpitale, a na dodatek będą żyć z zasiłków.”

Cytat 2:

„System azylowy w UE wymaga zmian, ponieważ obecne procedury są niewydolne.”

Cytat 3:

„Należy zamknąć granice przed tą hordą. Niech walczą we własnym kraju, a nie uciekają jak tchórze.”

PARA 6 – Groźby i nawoływanie do przemocy

Cytat 1:

„Trzeba spalić to gniazdo bandytów i oszustów. Niech płoną razem z budynkiem.”

Cytat 2:

„Nie popieram działań tej organizacji i uważam, że ich program jest szkodliwy dla społeczeństwa.”

Cytat 3:

„Zamkną Was, a w więzieniu zrobią z Wami co trzeba, zdrajcy narodu!”

PARA 7 – Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność

Cytat1:

„Po co wydawać publiczne pieniądze na tych upośledzonych? I tak z nich nic nie będzie.”

Cytat2:

„Osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie powinny mieć prawa głosu ani decydować o sprawach kraju.”

Cytat3:

„Uważam, że potrzebujemy lepszej infrastruktury dla osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni publicznej.”

PARA 8 – Cyberbullying i hejt w social mediach

Cytat 1:

„@Ania123 jesteś obrzydliwą grubą świnią. Ludzie tacy jak ty nie powinni wychodzić z domu. Ohyda.”

Cytat 2:

„Nie zgadzam się z twoją opinią na ten temat i chciałbym przedstawić kontrargumenty.”

Cytat 3:

„Wszyscy wiedzą, że jesteś dziwką. Może twoja matka też taka była? Jabłko pada niedaleko od jabłoni.”

PARA 9 – Propagowanie totalitaryzmu i symbole nienawiści

Cytat 1:

„Hitler miał rację co do Żydów. Szkoda, że nie dokończył roboty.”

Cytat 2:

„Faszyści doskonale zorganizowali infrastrukturę - to fakt historyczny, choć oczywiście ideologia była zbrodnicza.”

Cytat 3:

[Komentarz z emoji swastyki i Celtic Cross] „Polska dla białych! Obcy won! 88”

PARA 10 – Mowa nienawiści wobec osób starszych i dyskryminacja wiekowa

Cytat 1:

„Ci starzy dziady znowu wybrali PiS. Powinni odebrać im prawo głosu, bo są zmanipulowani i głupi.”

Cytat 2:

„Starsi wyborcy często kierują się innymi wartościami niż młodsze pokolenia, co widać w wynikach wyborów.”

Cytat 3:

„Te staruchy blokują łóżka w szpitalach. Niech w końcu umrą i zrobią miejsce młodym.”

4. Case study – Praca w grupach „Jak reagować?” (30 min)

Podział na 4–5 grup. Każda grupa analizuje inny scenariusz.

Ogólne pytania dla wszystkich grup:

1. Czy opisana sytuacja zawiera znamiona przestępstwa? Jeśli tak, jakie konkretnie przepisy mogły zostać naruszone? (art. 119, 190, 190a, 212, 216, 256, 257 KK)
2. Kto jest ofiarą/ofiarami i jakie mogą być konsekwencje psychologiczne i społeczne?
3. Jakie kroki powinna podjąć ofiara - w jakiej kolejności? (zabezpieczenie dowodów, zgłoszenie na platformie, zawiadomienie organów, wsparcie psychologiczne)
4. Kto jeszcze może/powinien zareagować? (świadkowie, administrator grupy, pracodawca, szkoła, organizacje pozarządowe)
5. Jakie bariery mogą utrudniać reakcję? (strach przed eskalacją, brak wiedzy prawnej, wtórna wiktymizacja, nieufność do instytucji)
6. Jakie działania prewencyjne mogłyby zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości?

GRUPA 1 – Cybermobbing w szkole średniej

Scenariusz:

Marta, 16-letnia uczennica liceum, od dwóch miesięcy jest celem intensywnego hejtu w mediach społecznościowych. Wszystko zaczęło się po tym, jak odmówiła randki popularnemu chłopakowi z klasy.

Na szkolnej grupie na Facebooku (150 osób) pojawiły się komentarze: „Marta jest dziwna i sypia z każdym”, „Widziałem ją wczoraj z jakimś starym facetem – pewnie się sprzedaje”, „Taka brzydula powinna się wstydzić. Lepiej jakby się powiesiła”.

Ktoś założył fejkowy profil na Instagramie pod nazwą „Marta_prawda” i publikuje tam zmontowane zdjęcia Marty w kompromitujących sytuacjach. Pod postami pojawiają się komentarze z groźbami: „Dostaniesz po mordzie, jak cię złapiemy sama”, „Lepiej się przenieś do innej szkoły, bo coś ci się stanie”.

Marta przestała przychodzić do szkoły. Rodzice zauważyli, że ma problemy ze snem i nie chce wychodzić z pokoju. Wychowawczyni dowiedziała się o sytuacji przypadkowo.

Dodatkowe pytania specyficzne dla tej grupy:

- Jaką rolę powinna odegrać szkoła (dyrekcja, wychowawca, pedagog)?
- Czy rodzice powinni interweniować bezpośrednio wobec rodziców sprawców?
- W jaki sposób zabezpieczyć dowody z mediów społecznościowych?
- Czy szkoła może ponieść konsekwencje za brak reakcji?

GRUPA 2 – Mowa nienawiści w miejscu pracy

Scenariusz:

Tarik pracuje od roku w polskiej firmie IT jako programista. Jest obywatelem polskim, ale jego rodzina pochodzi z Maroka. Od kilku tygodni atmosfera w pracy stała się nie do zniesienia.

Na firmowym Slacku pojawiają się „żarty”: „Tarik, zamontowałeś już bombę w serwerowni?”, „Może lepiej wróć do wielbłądów na pustyni”, „Muzułmanie to terroryści, trzeba ich wyrzucić z Polski”. Współpracownicy śmieją się z tych komentarzy lub reagują emoji.

Podczas spotkania zespołu jeden z kolegów powiedział głośno: „Pewnie Tarik nie pije z nami piwa, bo mu jego religia zabrania. Takich ludzi nie powinno się zatrudniać w normalnych firmach”.

Tarik zgłosił sytuację swojemu przełożonemu, który zbagatelizował sprawę mówiąc: „Chłopaki czasem żartują, musisz mieć dystans. Nie bądź taki nadwrażliwy”.

Wczoraj Tarik dostał anonimową wiadomość na służbowy mail: „Wypierdalaj z Polski, zanim ktoś cię w końcu załatwi. Wiemy gdzie mieszkasz”.

Dodatkowe pytania specyficzne dla tej grupy:

- Czy pracodawca musi podejmować jakieś działania w zakresie mobbingu i dyskryminacji?
- Czy Tarik może dochodzić swoich praw na drodze cywilnej (odszkodowanie) i karnej jednocześnie?
- Jak powinna zareagować firma – jakie procedury wewnętrzne powinny zostać uruchomione?
- Czy współpracownicy, którzy byli świadkami, ale milczeli, ponoszą jakąkolwiek odpowiedzialność?

GRUPA 3 – Kampania nienawiści wobec aktywisty LGBT+

Scenariusz:

Paweł, 28-letni aktywista społeczny, współorganizował lokalny Marsz Równości w średniej wielkości mieście. Po wydarzeniu jego zdjęcia i dane osobowe (imię, nazwisko, miejsce zamieszkania, numer telefonu) zostały opublikowane na prawicowym forum internetowym z nagłówkiem: „Zdrajca narodu i deprawator dzieci – oto twarz LGBT-terroru w naszym mieście”.

W ciągu kilku dni pod postem pojawiło się ponad 500 komentarzy:

- Takich pedałów trzeba wykastrować"
- „Ktoś zna jego adres? Czas go odwiedzić nocą"
- „Powinien wisieć na latarni jak zdrajca"
- „Hitler miał rację - piece dla takich zboczeńców"

Paweł zaczął dostawać SMS-y i połączenia z groźbami w środku nocy. Ktoś zostawił na drzwiach jego mieszkania napis sprayem: „Pedał won z Polski" i symbol Celtic Cross. Jego pracodawca (firma prywatna) otrzymał maile z żądaniem zwolnienia Pawła „bo promuje dewiacje i jest zagrożeniem dla dzieci”.

Dodatkowe pytania specyficzne dla tej grupy:

- Czy doszło do przestępstwa publikacji danych osobowych?
- Jakie roszczenia może mieć Paweł wobec administratora forum, które nie usunęło groźb?
- Co powinien zrobić Paweł?
- Jakie organizacje mogą wesprzeć Pawła w dochodzeniu sprawiedliwości?
- Czy pracodawca może zwolnić Pawła pod presją kampanii nienawiści?

GRUPA 4 – Mowa nienawiści na uniwersytecie

Scenariusz:

Dr Katarzyna Nowak, wykładowczyni nauk o polityce na uniwersytecie publicznym, specjalizuje się w badaniach nad współczesnymi konfliktami zbrojnymi. Po opublikowaniu artykułu, w którym przedstawiła genezę sytuacji w Strefie Gazy i skrytykowała część opinii publicznej za „bezrefleksyjne podejście do złożoności konfliktu”, stała się celem zorganizowanej kampanii nienawiści.

Na studenckich forach internetowych pojawiły się wpisy:

„Taki artykuł to poparcie Izraela! Wstyd i hańba! Jak ktoś taki może uczyć ludzi!”

„To propaganda prowojenna – won z uniwersytetu”,

„Ktoś wie, na którym wydziale pracuje? Trzeba bronić uniwersytetu przed takimi jak ona.”

Grupa aktywistów rozwiesza po kampusie plakaty z jej zdjęciem i hasłem: „Stop popieraniu ludobójstwa! Nowak musi odejść.”. Podczas wykładów pojawiają się osoby z zewnątrz, które wykrzykują obelgi, filmują ją i publikują fragmenty wykładów z wyrwanymi z kontekstu komentarzami.

Dr Nowak zaczęła dostawać maile na służbowy adres:

„Zapłacisz za to, co mówisz”,

„Widzimy cię, gdy wychodzisz z pracy. Uważaj”.

Rektor uniwersytetu otrzymuje petycję podpisaną przez 2000 osób z żądaniem zwolnienia wykładowczyni „za promowanie ludobójstwa i czystek etnicznych, czym naraża wizerunek całej społeczności akademickiej”.

Dodatkowe pytania specyficzne dla tej grupy:

- Jakie obowiązki ma uniwersytet wobec pracownika będącego celem mowy nienawiści?
- Czy wolność akademicka chroni dr Nowak przed konsekwencjami ze strony pracodawcy?
- Czy studenci, którzy przeszkadzają w wykładach, mogą ponieść konsekwencje dyscyplinarne?
- W jaki sposób dr Nowak może egzekwować ochronę danych osobowych i wizerunku?
- Czy organizatorzy kampanii nienawiści mogą być pociągnięci do odpowiedzialności zbiorowej?

GRUPA 5 – Antysemityzm i symbole nienawiści w przestrzeni publicznej

Scenariusz:

Rodzina Cegielskich, polscy Żydzi mieszkający w Warszawie od pokoleń, jest właścicielem małej restauracji w centrum miasta. Po tym, jak w lokalnej gazecie ukazał się artykuł o rodzinnej historii i kulturze żydowskiej, restauracja stała się celem ataków.

Kilka dni później ktoś namalował na drzwiach lokalu niewielki symbol swastyki oraz napis: „Won”. Incydent zgłoszono policji, a restauracja szybko usunęła graffiti, jednak sprawa wzbudziła zaniepokojenie wśród pracowników i klientów.

Na jednej z lokalnych grup na Facebooku pojawiły się posty nawołujące do bojkotu restauracji, m.in.:

„Nie będę jadł w miejscu, które reprezentuje obcą kulturę”,

„Polacy powinni wspierać swoje, a nie cudze tradycje”.

Komentarze nie były liczne, ale wystarczały, by podsycać napiętą atmosferę.

Syn właścicieli, 14-letni Dawid, został zaatakowany po szkole przez grupę rówieśników, którzy krzyczeli: „Żydzie, wynoś się stąd!” i uderzyli go kilka razy. Chłopiec trafił do szpitala z wstrząśnieniem mózgu.

Policja prowadzi postępowanie w sprawie zniszczenia mienia i nawoływania do nienawiści, jednak proces się przedłuża. Lokalna prasa opisała incydent, ale bez szerokiego komentarza – temat zszedł na dalszy plan po kilku dniach, bo w mediach pojawiły się inne, bardziej spektakularne wydarzenia.

Część stałych klientów okazuje wsparcie, lecz kilku turystów odwołało rezerwacje „z ostrożności”, co zaczęło wpływać na sytuację finansową rodziny.

Dodatkowe pytania specyficzne dla tej grupy:

- Jakie przepisy zostały naruszone (uwzględnić też art. 256 KK – propagowanie nazizmu)?
- Jak rodzina może zabezpieczyć lokal przed dalszymi atakami?
- Jaką rolę mogą odegrać organizacje żydowskie i antyrasistowskie w tej sprawie?
- W jaki sposób nagłośnić sprawę, by wywrzeć presję na skuteczne działanie organów ścigania?
- Czy szkoła powinna podjąć działania wobec sprawców ataku na Dawida?

Materiały pomocnicze dla grup:

Dla każdej grupy przygotować:

- Wydruk ze scenariuszem
- Kartę z kluczowymi przepisami prawa (art. 119, 190, 190a, 212, 216, 256, 257 KK)
- Schemat procedury zgłaszania przestępstwa
- Listę organizacji pomocowych (Nigdy Więcej, HejtStop, RPO, Straż Praw Człowieka, Lambda Warszawa)
- Wzór zawiadomienia o przestępstwie

Format prezentacji wyników (5 min na grupę):

- Krótkie podsumowanie sytuacji
- Zidentyfikowane przestępstwa i przepisy
- Proponowane kroki działania dla ofiary
- Rola innych podmiotów (instytucji, świadków)
- Propozycje prewencyjne

5. Reagowanie oraz zgłaszanie mowy nienawiści (15 minut)

Cel: pokazanie sposobów reagowania, które nie eskalują konfliktu, poznanie konkretnych procedur zgłaszania.

Procedury zgłaszania przestępstw z nienawiści

1. Zawiadomienie do organów ścigania

Zgodnie z art. 304 § 1 Kodeksu postępowania karnego, każdy obywatel, który dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub policję.

Zawiadomienie pisemne:

Zawiadomienie powinno zawierać:

- Oznaczenie organu, do którego jest skierowane (Prokuratura Rejonowa lub jednostka Policji z adresem)
- Dane osobowe zawiadamiającego
- Dokładny opis zdarzenia: co się stało, w jaki sposób, kiedy i gdzie
- Dane sprawcy (jeśli są znane) lub informację, że sprawca jest nieznany
- Dowody (np. screenshoty, nagrania, świadkowie)
- Podpis zawiadamiającego

Pismo można wysłać pocztą, mailem lub faksem na adres właściwej jednostki Policji lub Prokuratury.

Zawiadomienie ustne:

Można złożyć bezpośrednio w najbliższym komisariacie Policji. Funkcjonariusz sporządzi protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie. Ważne: zawiadomienie MUSI zostać przyjęte bez wyjątku.

2. Zgromadzenie dowodów

W przypadku mowy nienawiści w internecie należy:

- Wykonać zrzut ekranu (printscreen) pokazujący całą treść oraz adres URL
- Zapisać dokładną datę i godzinę stworzenia zrzutu
- Zapisać link do strony
- Zebrać dane personalne sprawcy (jeśli są dostępne publicznie)

Zachować oryginalne wiadomości, maile, SMS-y z groźbami

3. Zgłaszanie na platformach społecznościowych

Przed zgłoszeniem do organów ścigania warto zgłosić treść bezpośrednio na platformach.

Zgodnie z Kodeksem Postępowania UE dotyczącym walki z mową nienawiści, większość nienawistnych treści powinna być usuwana w ciągu 24 godzin od zgłoszenia.

4. Wsparcie organizacji pozarządowych

W Polsce działają organizacje specjalizujące się w walce z mową nienawiści, które oferują pomoc w zgłaszaniu przestępstw:

- Stowarzyszenie „Otwarta Rzeczpospolita” – portal zglosnienawisc.otwarta.org, interwencje w przypadkach mowy nienawiści
- Stowarzyszenie „Nigdy Więcej” – monitorowanie i zgłaszanie przestępstw z nienawiści
- Kampania HejtStop (Stowarzyszenie Projekt: Polska) – portal hejtstop.pl z formularzem zgłoszeniowym
- Humanity in Action Polska – wtyczka hejtalert.pl do zgłaszania mowy nienawiści

Zgłoszenie poprzez organizację ma tę zaletę, że w przypadku odmowy wszczęcia śledztwa przez prokuraturę, instytucji społecznej przysługuje prawo do złożenia zażalenia - czego nie ma osoba fizyczna.

Wytyczne Prokuratora Generalnego z 2025 roku

5 marca 2025 roku Prokurator Generalny wydał zaktualizowane „Wytyczne w zakresie prowadzenia postępowań o przestępstwa motywowane uprzedzeniami”.

Dokument ma zapewnić wysoki poziom profesjonalizmu w ściganiu przestępstw z nienawiści, które - jak podkreślono - wywołują szczególnie szkodliwe skutki społeczne, zwłaszcza gdy są popełniane w przestrzeni publicznej przed tysiącami świadków.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z lipca 2025

10 lipca 2025 roku ETPC wydał wyrok w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, wskazując że obowiązujące prawo karne w Polsce jest niewystarczające do zapewnienia realnej ochrony osobom dotkniętym dyskryminacją ze względu na orientację seksualną. Trybunał podkreślił konieczność wprowadzenia systemowych rozwiązań prawnych w walce z przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami.

Statystyki przestępstw z nienawiści

Według danych Komendy Głównej Policji, od 1 stycznia do 31 lipca 2025 roku odnotowano 543 stwierdzonych przestępstw motywowanych uprzedzeniami - o 159 więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. Wzrost ten może świadczyć zarówno o eskalacji zjawiska, jak i o większej świadomości społecznej w zakresie zgłaszania takich przestępstw.

6. Podsumowanie i refleksja (5 min)

- Co najbardziej cię zaskoczyło?
- Z czym wychodzisz z tego warsztatu?
- Jak możesz reagować w codziennym życiu?

„Słowa mają moc – mogą ranić lub chronić. Prawo stoi po stronie tych, którzy wybierają szacunek.”